

Saaristoasiain neuvottelukunnan lausunto luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Saaristoasiain neuvottelukunta kiittää lausuntomahdollisuudesta. Neuvottelukunta keskittyy lausunnossaan saaristoisia hyvinvointialueita koskeviin kohtiin (lausuntopalvelun kysymykset 6, 9, 10 ja 11).

Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä ja perusteltuna, että saaristoisuus otetaan huomioon saaristoisuuskertoimen avulla saaristoisen hyvinvointialueen rahoituksen määräytymistekijänä, sillä saaristoisuus vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen tuomalla hyvinvointialueille lisäkustannuksia. Saaristoisuuden perusteella määräytyvän rahoituksen tulisi kohdentua Suomen ympäristökeskuksen laatiman saaristoalueuudistuksen mukaisille alueille. Rahoitustasossa tulisi huomioida saaristoisten hyvinvointialueiden lukumäärän kasvu nykytilanteeseen verrattuna, näin ollen rahoitus ei saisi laskea niiltä hyvinvointialueilta, jotka nykyisin saavat rahoitusta saaristoisuuden perusteelta ja olisivat jatkossakin saaristoisia hyvinvointialueita.

Saaristoasiain neuvottelukunta huomauttaa, että saaristoisuuden huomioiminen myös pelastustoimen rahoituksen määräytymisessä olisi perusteltua ja ensiarvoisen tärkeää. Saaristoisuus ja pelastuspalveluiden ylläpito aiheuttavat kustannuksia mm. saaristo-olosuhteissa välttämättömän erikoiskaluston vuoksi.

Hyvinvointialueiden saaristoisuuden perusteella saama rahoitus perustuu hyvinvointialueen saariston vakituisiin asukkaisiin. Neuvottelukunta painottaa, että myös kausiasukkaiden aiheuttamat kustannusvaikutukset hyvinvointialueille tulisi huomioida jatkossa rahoituksen määräytymistekijänä.

Saariston käsite (saaristolain 3 §)

Saaristoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että saariston käsite määritellään laissa, ja että se perustuu Suomen ympäristökeskuksen (2022) laatimaan tilastolliseen ja paikkatietopohjaiseen luokitukseen. Saaristoalueuudistuksessa saaristoalueet jaetaan neljään eri alueluokkaan maantieteellisten sekä toiminnallisten kriteerien perusteella. Luokittelu on läpinäkyvä ja selkeä, ja sen hyödyntäminen laissa täsmentää saariston käsitettä ja vähentää käsitteen tulkinnanvaraisuutta. Mikäli Suomen ympäristökeskus päivittää saaristoluokitusta myöhemmin, neuvottelukunta pitää hyvänä, että saaristoluokituksen uusinta versiota käytetään saariston käsitteen määrittämisessä.

Saaristoinen hyvinvointialue (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvä valtioneuvoston asetus

Saaristoasiain neuvottelukunta katsoo, että hyvinvointialueiden saaristoisuus tulee huomioida sekä hyvinvointialueiden rahoituslaissa että saaristolaissa vastaavasti kuin se huomioidaan saaristokuntia koskevan sääntelyn kohdalla (saaristokunnista säädetään sekä saaristolaissa että kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa

(618/2021)). Neuvottelukunta pitää lakiin lisättävää uutta 9 a § sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta tärkeinä ja perusteltuina.

Saaristoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueiden luokittelussa hyödynnetään saaristoisuuspisteytystä, joka on läpinäkyvä ja mitattava tapa määritellä saaristoinen hyvinvointialue. Neuvottelukunta pitää hyvänä, että pisteytyksessä otetaan huomioon sekä saariston vakituiset asukkaat että kausiasukkaat, heidän osuutensa koko hyvinvointialueen väestöstä sekä hyvinvointialueen saaristoisuus (saariston pinta-ala sekä saaristoluokkien ilmentyminen hyvinvointialueella). Neuvottelukunta näkee kausiasukkaiden huomioimisen välttämättömänä, sillä selvityksen mukaan viidennes Suomen yli puolesta miljoonasta vapaa-ajan asunnosta sijaitsee saaristoalueilla, ja kausiasukkaat käyttävät vapaa-ajan asunnolla oleskellessaan paikallisen hyvinvointialueen pelastuspalveluja sekä sosiaali- ja terveyspalveluja, joista aiheutuu kustannuksia hyvinvointialueille (Hirvonen ym. 2025, maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2025:22).

Kaupunkiseutujen keskustaajamia ei oteta pisteytyksessä huomioon, minkä neuvottelukunta katsoo olevan perusteltua ja linjassa sen kanssa, että huomio kohdistetaan palveluiden järjestämisen kannalta haasteellisimmille alueille.

Neuvottelukunta pitää perusteltuna, että saaristoisten hyvinvointialueiden luettelon ajantasaisuus tarkistetaan viiden vuoden välein, jotta muutokset otetaan säännönmukaisesti huomioon.

Neuvottelukunta pitää perusteltuna saaristolain 9 a §:ä tarkentavaa asetusta saaristosta hyvinvointialueista, jossa saaristoisuuspisteytystä koskevia kriteereitä täsmennetään. Neuvottelukunta katsoo, että saaristoisuuteen perustuvan rahoituksen tulee kohdentua niille alueille, joilla saariston vakituisten asukkaiden määrät tosiasiallisesti luovat haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiselle, ja näin ollen neuvottelukunta näkee saaristosta hyvinvointialueen vähintään 1000 vakituisten asukkaan rajan perustelluksi. Tällä tavalla rajattuna saaristosta hyvinvointialueet kattaisivat juuri ne alueet, joilla on merkittävä määrä vakituksia asukkaita saariston alueella.

Neuvottelukunta katsoo, että saaristoluokkien painotus saaristopisteiden laskennassa on perusteltua. Ulkosaariston asukkaiden painottaminen kaksinkertaisesti on linjassa sen kanssa, että palveluiden järjestäminen kyseisille alueille haastavampaa. Sama koskee ilman kiinteää tieyhteyttä olevan saariston huomioimista pisteytyksessä.

Muut kommentit

Saaristoasiain neuvottelukunta kiittää saaristopykälää koskien perusteellisesta valmistelutyöstä. Valmistelu sisälsi mm. eri sidosryhmiä ja asianosaisia osallistavat maaseutuvaikutusten arviointityöpajat, ja valmistelua edelsi perusteellinen saaristolain päivittämistarpeita koskevan arviomuiston laatiminen osallistavasti ja asianosaisia kuullen.

Saaristoasiain neuvottelukunta

Puheenjohtaja, kansanedustaja

Sandra Bergqvist

Sihteeristön jäsen, erityisasiantuntija

Hanna-Mari Kuhmonen